

Kırsal Alanda Kamusal Hizmet Sunumlarındaki Dönüşümün Mekânsal Etkileri: Isparta İli Örneği

Kadir TEMURÇİN*
Pervin ŞENOL**

ÖZET

Türkiye’de kırsal yerleşmelerdeki dönüşüm çoğunlukla kırsal nüfusun ve tarım sektörünün değişimi üzerinden değerlendirilmektedir. Bu değişimlere paralel olarak yönetim yapısındaki değişimler ile kamu hizmetlerinin sunumundaki değişim kırsal alanların gelişme yön ve biçimini, yaşam standartlarını etkilemektedir. Bu çalışmada, kırsal yerleşmelerde yaşanan dönüşümler Isparta kırsal yerleşmeleri örneğinde yönetim, eğitim ve sağlık hizmetlerinde yaşanan değişimler çerçevesinde ele alınmaktadır. Isparta il bütünündeki kırsal yerleşmelerde nüfusun değişiminin yanı sıra sunulan kamu hizmetlerin değişiminin mekânsal dağılımları değerlendirilmektedir. Yerel yönetim hizmetlerin sunumunu sağlayan Belediye örgütlenmesi, eğitim hizmetlerinin organizasyonu ile sağlık hizmetlerinin sunumundaki dönüşümler ele alınarak Isparta ilindeki kırsal yerleşmelerde hizmet ve olanakların dönüşümü tartışmaya açılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kırsal alan yönetimi, Kamusal hizmetler, Eğitim hizmetleri, Sağlık Hizmetleri, Belediyeler, Isparta.*

Transformation of Public Services in Rural Areas and Spatial Effects: Isparta Province Case

ABSTRACT

In Turkey the transformation in rural settlements is mostly assessed in terms of the change of rural population and agricultural sector. In paralel with these changes, the changes in administrative structure and the change in the providing of public services affect the living standart, development, direction and form of rural areas. In this essay, the formations in rural areas in the sample of Isparta rural settlements will be handled in accordance with the changes in administration, education and health services. In rural settlements in the whole of Isparta, right along with the change of population, the spatial distributions of the change of public services are assessed. The municipality organisation which provides the presentation of local administration services, the transformation of the services and the facilities in rural settlements in the province of Isparta are debated by handling the transformations in the organisation of education services and the providing of health services.

Keywords: *rural administration, municipality, public services, healthy service, education service, Isparta*

---

* Yrd.Doç.Dr. S.D.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Öğretim Üyesi, kkadir@fef.sdu.edu.tr

** Yrd.Doç.Dr. S.D.Ü. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Öğretim Üyesi, pxenol@mmf.sdu.edu.tr

Giriş

Türkiye’de kırsal alan üzerinde yapılan çalışmalar ve değerlendirmeler tarım sektöründeki değişimlere, kırsal alanın nasıl tanımlanacağına, kırsal alan politikalarının nasıl düzenleneceğine, kırsal alanın sosyal yapısındaki dönüşümlerin neler olduğu ve nasıl yaşandığına kadar çok farklı boyutlardadır. 1980 yılından sonra kamu alanında başlayan reformlarında etkisiyle kamu hizmetlerinin sunum biçimi, yaygınlığı niteliksel ve niceliksel değişimlere uğramıştır. Günümüzdeki kamu politikalarındaki değişim tüm mekansal gelişmeleri etkilemekle birlikte kırsal alanlara nasıl yansıdığına ilişkin değerlendirmeler kısıtlı kalmıştır. Bu makalenin ana temasını, kırsal yerleşmelerde sağlık, eğitim, belediye hizmetleri ve yönetim yapısında hizmet sunumlarındaki değişimler oluşturmakta ve kırsal yerleşmelerdeki mekansal gelişme, demografik yapı ve yaşam standartlarına etkisi incelenmektedir.

Kırsal yerleşme ve kırsal alanın tanımlanmasında, gerek çeşitli disiplinlerde gerekse hukuki düzenlemeler ve istatistiki çalışmalarda farklılıklar olduğu görülmektedir. Kırsal alana yönelik tanımlamalar; 442 sayılı Köy Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, Genel Nüfus Sayımı(2000), Genel Tarım Sayımı(2001), Hanehalkı İşgücü Anketleri, Köy Envanteri(1997), Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması(2003), 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu, 8. Kalkınma Planı(2001-2005) tarafından farklı yapılmaktadır.

Örneğin; 442 sayılı Köy Kanunu; nüfusu 2000’den düşük yerleri köy, 2000-20000 arasında kasaba, 20000’den fazla ise kent kabul etmektedir. 2006 yılında onaylanarak yayımlanan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisinde; kırsal alan, “...20 bin ve daha fazla nüfusa sahip kentsel yerleşmeler dışında kalan alanlar...” olarak kabul edilmektedir ve 2005 yılı itibarıyla, yaklaşık 35 bin köy ve sayıları 40 bini aşan köy başlısı yerleşim birimi bulunduğu belirtilmektedir (URL1).¹ Özçağlar’a göre; “Bünyesinde barındırdığı insanların hemen hemen bütün ihtiyaçlarını başka yerleşmelere muhtaç olmadan yerinde karşılayabilecek fonksiyonlara haiz olan, alt ve üst yapı bakımından fazlaca eksiği olmayan, 20.000’in üzerinde nüfusu bulunan belediye örgütlü yerleşmeler”² kent olarak tanımlanmaktadır.

2000 yılı Genel Nüfus Sayımında; geliştirilen demografik tanımlarda köy ve bucak nüfusları “köy nüfusu”, il, ilçe merkezleri ve belediye sınırları dahilindeki nüfus “şehir nüfusu” olarak kabul edilmiştir. Kırsal alan tanımında, kırsal ve şehirsal alan ayrımında bir fikir birliğine varılamadığı görülmektedir. Bu çalışmada, il ve ilçe merkezlerine, nüfuslarına bakılmaksızın “kentsel³ nüfus”, bu yerleşmelere “kentsel alan”, bunların dışında kalan diğer yerleşmelerin nüfusu ise “kırsal nüfus” ve bu yerleşmeler “kırsal yerleşme” olarak kabul edilmiştir.

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) raporunda kırsal alanlardaki sorunlara yönelik saptamalar arasında eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerinin etkinleştirilme ihtiyacı, kırsal altyapı yetersizlikleri, mevcut altyapının modernizasyon ihtiyacının olduğu belirtilmektedir (URL1).⁴ UKKS raporunda kırsal alanlarda eğitim

¹ URL1., Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, DPT, 2006, <http://ekutup.dpt.gov.tr/haber/2006/02/UKKS.pdf>, s. 2-5, (5.6.2008).

² Ali Özçağlar, Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler, Ekol Yayınevi, Ankara, 1997, s.9.

³ Bu çalışmada; kent ve şehir terimleri aynı içerikte kullanılmaktadır.

⁴ URL1., Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, age, s.2-5

ve sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesine yönelik öncelikler konusunda aşağıda belirtilen noktalar vurgulanmaktadır:

“Eğitim hizmetlerinin etkinleştirilmesinde, örgün eğitim hizmetlerinin tüm eğitim kademelerindeki okullaşma oranlarını artıracak ve cinsiyet eşitsizliğini giderecek şekilde sürekli kılınması ve tüm yaş grupları için yaygın eğitim hizmetlerinin artırılması...”, “Sağlık hizmetlerinin etkinleştirilmesinde, kırsal nüfusun modern sağlık hizmetlerine erişiminin sürekli kılınması ve bu hizmetlerden yararlanma davranışının geliştirilmesi temel amaçtır” denilmektedir. Bu amaç doğrultusunda yapılacak olan işlemleri “...ulusal ve yerel düzeyde kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum dayanışmasını sağlamak üzere işbirliği gerçekleştirilmesi, halkın katkı ve katılımının sağlanması... Kırsal yerleşimlerde eğitim ve sağlık personeli açığının giderilmesi ve kır-kent arasındaki dengeli dağılımına yönelik destekleyici tedbirler geliştirilmesi, hizmet binalarının hizmet sunum kalitesinin artırılması...” hedeflenmektedir (URL1).⁵

Türkiye’de kırsal nüfus oranı 1920’lerden günümüze kadar hızla azalmakta ve toplam nüfus içindeki payının %10’lara gerilemesi beklenilmektedir. Nüfus göstergelerindeki bu değişimin yanı sıra kırsal nitelikli yerleşim alanlarında niteliksel değişimler de yaşanmaktadır. Bu çalışma kapsamında Isparta ilinde kırsal yerleşmeler genelinde hizmet sunumundaki değişimler ele alınmaktadır. Bu kapsamda, nüfus değişimi, kırsal yerleşmelerde yönetim değişimleri ile eğitim ve sağlık hizmetleri sunumundaki dönüşümler mekansal olarak incelenmektedir. Bu dönüşümlerin kırsal yerleşmeler üzerindeki olası etkileri Isparta ili kırsal yerleşmeleri örneğinde değerlendirilmektedir.

---

⁵ URL1., Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, s.19-20

verilerine göre bu yerleşmelere bağlı 154 köyaltı yerleşmesi (mahalle, yayla...) bulunmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Isparta ilinde yerleşmelerin dağılımı (2007)

İlçeler	İlçe Merkezi	Belde	Köy	Köyaltı Yerleşmeler*	Toplam***	
Merkez	1		3	19	14	23
Aksu	1		1	12	13	14
Atabey	1		1	4	-	6
Eğirdir	1		4	24	26	29
Gelendost	1		2	11	4	14
Gönen	1		1	6	-	8
Keçiborlu	1		4	11	2	16
Senirkent	1		3	5	5	9
Sütçüler	1		3	27	85	31
Ş.karaağaç	1		3	25	1	29
Uluborlu	1		-	4	-	5
Yalvaç	1		13	25	4	39
Y.bademli	1		-	1	-	2
Toplam	13	38**	174	154		225

* 2000 yılı verileridir.

** Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki 5747 sayılı yasa kapsamında 2007 yılı sonunda kapanacak 21 belde belediyesi bu toplama dahil edilmiştir. Konu ile ilgili ayrıntılı değerlendirme aşağıda yapılmaktadır.

*** Köyaltı yerleşmeler toplama dahil edilmemiştir.

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Genel Nüfus Sayımları⁷, Temurçin, 2004⁸.

Tablo 2. Türkiye ve Isparta ilinde kent/kır nüfuslarının değişimi (1940-2007)

Isparta	1940	1960	1980	2000	2007
Kent %	26,0	35,0	45,2	58,7	65,3
Kır %	74,0	65,0	54,8	41,3	34,7
Kent	42511	84437	158251	301561	274204
Kır	120769	156596	191865	212120	145641
Toplam	163280	241033	350116	513681	419845
Türkiye					
Kent %	24.4%	31.9%	43.9%	64.9%	70.5%
Kır %	75.6%	68.1%	56.1%	35.1%	29.5%
Kent	4346249	8859731	19645007	44006274	49747859
Kır	13474701	18895089	25091950	23797653	20838397
Toplam	17820950	27754820	44736957	67803927	70586256

Kaynak: TÜİK Genel Nüfus Sayımları, (1927,1935,1940.....,1990,1997 ve 2000), Ankara.

1927-2007 döneminde Türkiye genelinde kent nüfusu devamlı artarken kırsal nüfus ise hızla azalma göstermiştir. 1940 yılında Türkiye toplam nüfusunun %24'ü (4346249 kişi) kentlerde yaşamakta iken bu oran 1960'larda 31,9'a, 1980'lerde %43,9,

⁷ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Genel Nüfus Sayımları, www.tuik.gov.tr; TÜİK Genel Nüfus Sayımları, (1927,1935,1940.....,1990,1997 ve 2000), Ankara

⁸ Kadir Temurçin, Isparta İlinin Ekonomik Coğrafyası, Ank.Üniv.Sos.Bil.Ens., Basılmamış Doktora tezi, Ankara, 2004

2000'lerde %64,9 ve 2007 yılında ise %70,5 oranına yükselmiştir. Kırsal alandaki nüfus ise kentsel nüfus artışının tersine 1940'larda %75,6'lardan 2007 yılında %29,5 oranına gerilemiştir. Ülke genelinde yaşanmakta olan bu değişimin Isparta ilindeki yansımaları da kentsel nüfusun artışı, kırsal nüfusun azalması yönündedir. Yüzde oranları incelendiğinde; Isparta ili bütününde 1940'larda kent nüfusu %26, kır nüfusu ise %74 iken 2007 yılında bu oran kentte %65,3, kırdaki ise %34,7 olmuştur (Tablo 2).

Türkiye genelinde yaşanan kırsal nüfus kaybı, Isparta ilinde de yaşanmaktadır. Ancak hemen her dönemde Türkiye nüfus artış hızının Isparta ili nüfus artış hızından yüksek olmasına karşılık 1990 yılında Isparta ili nüfus artışı (%25,4), Türkiye nüfus artışının (%21,7) üzerinde olmuştur. Bunda en önemli faktör; 1985 ve 1990 dönemlerine ait kır nüfusu artış hızlarıdır. 1985 yılında Türkiye kır nüfusu %10,5 azalmış iken Isparta ili kır nüfusu %8 artmıştır. Yine 1990 yılında Türkiye kır nüfusu %5,5 azalmışken, Isparta ili kır nüfusu %5,6'lık artış göstermiştir. Türkiye genelinin aksine Isparta ilinde kır nüfusunun artmasında arazilerin sulu tarıma açılması (251 282 ha tarım alanınının 89 421 ha sulu tarıma açılmıştır⁹), kırsal kesimde üretilen ürünlerin (Ş. pancarı, elma, kiraz, kayısı ...) ticari değerinin yüksek olması ve yörede el sanatlarının yaygın olmasının payı büyüktür.¹⁰ Isparta ilinin, Türkiye ortalamasının üzerinde kırsal nüfus oranına sahip olması tarım sektörünün hakim ekonomik sektör olma özelliği ile kentsel gelişme dinamiklerinin tarım ve hizmetler (özellikle 1990 sonrasında gelişme gösteren eğitim yatırımları) sektörüne bağlı kalması olarak gösterilebilir. İlde tarım alanında yapılmış olan sulama sistemlerine yönelik yatırımlar bu alanlarda gelişmenin dinamiklerini sağlamaktadır.

Isparta ilinde topografya, iklim ve hidrografya faktörleri, nüfus dağılışı ve yoğunluğu üzerinde etki eden en önemli etmenlerdir. İlde nüfusun büyük bir bölümü Isparta, Senirkent, Boğazova, Gelendost ve Yalvaç ovaları ile akarsu boyları ve plato sahaları gibi yükseltisi 1200 m'nin altında olan alanlarda toplanmıştır. Bitkisel üretimin yoğun olarak yapıldığı bu sahalar hem iklim hem de hidrografik faktörler bakımından olumlu şartlar sağlamaktadır. Yükseltisi 1500 m ve üzerindeki Anamas, Davraz, Barla, Kuyucak, Karakuş ve Sultan dağları ile buraların çevresinde yer alan engebeli sahalar ise nüfus bakımından oldukça seyrek alanlardır. Çünkü bu alanlar tarım yapılacak alanların sınırlı olduğu ve iklim şartlarının olumsuz etkilerinin görüldüğü alanlardır (Şekil 1).

Bir mekânda yaşayan insanları yerlerinden yurtlarından eden, onların göç etmesine neden olan faktörlerin başında geçim sıkıntısı, yaşam standartlarının düşüklüğü veya daha iyi yaşam sürme isteği gelmektedir.¹¹ Isparta ili ekonomisi tarımsal faaliyetlere dayanmakla birlikte teknolojik olanaklar ile makineli tarım, tarım politikalarındaki değişimler tarımsal istihdamı daraltmaktadır. Bu ise, nüfusun kırsal alanlardan kentlere göçünü hızlandırmaktadır. Nüfus, kırsal alanlardan gerek il içinde iş imkânı ve yaşama şartlarının daha iyi olduğu Isparta kent merkezine, Yalvaç ve Şarkikaraağaç gibi ilçe merkezlerine, gerekse il dışına (İstanbul, Ankara, Antalya, İzmir...) göç etmektedir. Bu göç özellikle tarımsal potansiyeli az ve ekonomik olanakları kısıtlı olan alanlarda daha fazla olmaktadır.

⁹ DSİ 18.Bölge Müdürlüğü, Isparta; Isparta Tarım İl Müdürlüğü

¹⁰ Kadir Temurçin, Isparta İlinde Nüfus Gelişimi (1927-2000), SDÜ Sos.Bil.Dergisi, S.11, Isparta, 2005

¹¹ Murat Özgür, Türkiye Nüfus Coğrafyası, GMC Basım Yayım, Ankara, 1998, s.33.

Bütün bunlarla birlikte eskiden beri halı dokumacılığının yaygın olarak yapıldığı Isparta ilinde, özellikle makine halıcılığına başlanması ile el halıcılığının önemi azalmış ve halıcılıkla uğraşan nüfus el halıcılığından istediği geliri elde edemez duruma düşmüştür. Bu nedenle gerek evlerinde gerekse küçük atölyelerinde halı dokuyan bu kişiler halı imalatını terk etmişlerdir. Böylece işsiz kalan bu nüfus kentlere göç ederek kırsal alanın terk edilmesi süreci başlamıştır.

Şekil 1’de Isparta ilinde yerleşmelerin nüfus dağılışı ve kırsal nüfusun yıllar itibarıyla değişimi yer almaktadır. 1940-2007 yılları arasındaki kırsal nüfusun değişimi Şekil 1’de grafik olarak gösterilmiş, değerler ilçeler bütününde alınmıştır (Tablo 4). Şekilde yer alan her bir nokta 2007 yılı itibarıyla nüfusun ve yerleşmelerin mekansal dağılımını temsil etmektedir. Tablo ve şekil bir arada değerlendirildiğinde; 1960 yılından 2000 yılına kadar Uluborlu, Atabey, Gönen Yenişarbademli, Aksu ve Sütçüler ilçeleri kırsalında sürekli nüfus azalması, Keçiborlu, Merkez, Senirkent, Eğirdir, Gelendost, Yalvaç ve Şarkikaraağaç ilçelerin kırsalında ise sürekli bir artış olduğu görülmektedir. Kırsal nüfusun azalma gösterdiği ilçelerde değişimlerin en önemli nedenleri yukarıda da değinilen topografyanın olumsuzlukları ile kırsal nüfusu barındıracak ekonomik olanakların kısıtlılığı, kırsal nüfusun artış gösterdiği ilçelerde ise artış nedeni topografyanın olumlu etkileri ve bu alanlardaki arazilerin önemli bir bölümünün sulı tarıma açılmasıdır.

Isparta ilinde ortalama nüfus yoğunluğu 1940 yılında 18.3 kişi/km² iken 1960 yılında 27, 1980 yılında 39.2 ve 2000 yılında 57.5, 2007 yılında 47 olmuştur. 2007 yılı itibarıyla en yüksek nüfus yoğunluğu Isparta Merkez ilçede (370 kişi/km²), en az nüfus yoğunluğu ise ilin güneydoğunda yer alan Aksu ve Y.Bademli ilçelerinde (9 kişi/km²) tespit edilmiştir (Tablo 3). Aritmetik nüfus yoğunluğunun kentsel ve kırsal alanlardaki durumu incelendiğinde; kentsel yoğunluğu 1940 yılında 29.0 iken 1980 yılında 107.9, 2000 yılında 205.6, 2007 yılında ise 186.9 ulaşmış iken kırsal nüfus yoğunluğu ise sırasıyla 16.2, 25.7, 28.4 ve 19.5 olarak gerçekleşmiştir. Kentsel nüfus yoğunluğu ile kırsal nüfus yoğunluğu karşılaştırıldığında; 1940 yılında kent nüfusunun kırsal nüfusuna oranı 1.8 kat iken 1960 yılında 2.7, 1980 yılında 4.2, 2000 yılında 7.2, 2007 yılında ise 9.6 olmuş ve oran sürekli katlanarak artmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Isparta ilinde kent ve kırsal nüfusunun değişimi

İlçeler*	1940			1960			1980			2000			2007		
	Kent	Kırsal	Toplam	Kent	Kırsal	Toplam	Kent	Kırsal	Toplam	Kent	Kırsal	Toplam	Kent	Kırsal	Toplam
Merkez	18313	11614	29927	35981	14891	50872	86475	19772	106247	148496	22217	170713	184735	21451	206186
Aksu		5315	5315		8274	8274		9277	9277	3532	6022	9554	1903	3457	5360
Atabey		5396	5396	3554	2948	6502	3543	2966	6509	9703	2699	12402	4516	1693	6209
Eğirdir	5641	12493	18134	7071	16986	24057	12415	22367	34782	16905	24091	40996	20340	18724	39064
Gelendost		9689	9689	3504	11878	15382	5628	14885	20513	7321	15049	22370	5349	12132	17481
Gönen		5251	5251		8028	8028		7669	7669	10826	6068	16894	3360	4415	7775
Keçiborlu		8806	8806	4915	8765	13680	7705	10819	18524	10390	12730	23120	7283	8848	16131
Senirkent		12433	12433	7984	8608	16592	8333	9489	17822	13698	12130	25828	5524	7465	12989
Sütçüler	2237	9637	11874	2979	15290	18269	2575	18284	20859	3636	15203	18839	2641	11031	13672
Şarkikaraağaç	3662	12543	16205	3737	19289	23026	5839	25196	31035	24502	27662	52164	9538	18859	28397
Uluborlu	4161	1843	6004	4334	2311	6645	5988	1679	7667	11717	1531	13248	5817	1061	6878
Yalvaç	8497	24912	33409	10378	35885	46263	19750	46362	66112	35316	66312	101628	20853	36151	57004
Yenişarbademli		837	837		3443	3443		3100	3100	5519	406	5925	2345	354	2699
Toplam	42511	120769	163280	84437	156596	241033	158251	191865	350116	301561	212120	513681	274204	145641	419845
Nüf. Yoğ. (km ²)	29.0	16.2	18.3	57.6	21.0	27.0	107.9	25.7	39.2	205.6	28.4	57.5	186.9	19.5	47.0

Kaynak: TÜİK.

TÜİK., Genel Nüfus Sayımı (1927,1935,1940....,1990,1997 ve 2000), Ankara.

TÜİK., Köy Envanteri (Isparta), Yay. No: 2629, Ankara, 1997.

TÜİK., Genel Nüfus Sayımı (Isparta)-(Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri), Yay. No: 2702, Ankara, 2000.

* Aksu; 1988, Atabey; 1960, Gelendost; 1954, Gönen; 1990, Keçiborlu; 1948, Senirkent; 1952, Sütçüler; 1938, Yenişarbademli; 1990 yılında ilçe statüsünü kazanmıştır.

2.1. Kırsal Alan Yönetimi

UKKS'de açıklandığı üzere “Kırsal nüfusa, görev ve yetkileri çerçevesinde hizmet götüren çok sayıda merkezi ve yerel kamu kurum ve kuruluşunun bulunması, gerek merkezi gerek yerel düzeyde etkin bir koordinasyon ve işbirliğinin sağlanmasını zorunlu kılmaktadır”(URL1).¹ Yürürlükteki yasalar çerçevesinde kırsal alanla ilgili hizmet veren merkezi ve yerel kuruluşlar şunlardır:

Merkezi Yönetim Kuruluşları; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı.

Yerel Yönetim Kuruluşları; Valilikler, Kaymakamlıklar, İl Özel İdareleri, Belediyeler, Köyler (URL1)² dir.

Kamu hizmetlerinin etkinleştirilmesi amacıyla çalışmaların sürdürüldüğü belirtilen UKKS raporunda yetki ve görev dağılımına yönelik düzenlemeler şöyle aktarılmaktadır: “... mahalli idare ve birliklerine yönelik yeni düzenlemeler gerçekleştirilmiş, kırsal alana hizmet götüren en önemli kuruluşlardan birisi konumundaki Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü kapatılarak personeli ve bazı görevleri İstanbul ve Kocaeli illerinde Büyükşehir Belediyelerine, diğer illerde İl Özel İdarelerine devredilmiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak mahalli idarelerin kırsal kalkınma konusunda sorumlulukları artmıştır. Bu nedenle, kırsal kalkınmanın sağlanması yönünde ilgili mahalli idare ve birliklerinin kurumsal kapasitelerinin ve mali kaynak yapılarının geliştirilmesi önem kazanmıştır...” (URL1).³ Kırsal alan yönetimi uygulamaya giren yeni düzenlemelerle merkezi yetkiler yerelleştirilmekte ve il özel idareleri kırsal alanlarda yetki, görev ve sorumlulukları üstlenmektedir. Bu değişimlerin yanı sıra nüfusu 2000'nin altına düşen belde belediyelerinin kapatılmasına yönelik yasal düzenleme kırsal alan yönetimi yeni bir dönem başlatmaktadır.

Tüzel kişiliği kaldırılan belediyelerle ilgili olarak; 06.03.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulmasına ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Türkiye’de nüfusu 2000 kişinin altında olan yerel yönetim birimleri olan belediyelerin kapatılması gündeme gelmiştir. Bu kanunla toplam 862 belde belediyesinin tüzel kişiliği kaldırılarak köy statüsüne dönüştürülecektir. Türkiye bütününde 2009 yılında yapılacak olan yerel seçimler sonrasında tüzel kişiliğini kaybedecek belde belediyelerinin illere göre dağılımı incelendiğinde; Konya ili 106, Kütahya 48, Tokat 46 belde belediyesi ile ilk üç sırayı, 10. sırada 21 belde belediyesi ile Çorum, Isparta ve Trabzon, sadece 1 belde belediyesi ile Ağrı, Bingöl, Bitlis, Kars, Kastamonu, Kilis, Ş.Urfa, Şırnak, Tunceli ve Yalova illeri,

¹ URL1, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, age, s.24.

² URL1, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, age.

³ URL1, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, age.

hiç belde belediyesi kapanmayan iller ise Bartın, Düzce, Hakkari, Iğdır, İstanbul, Karabük, Kocaeli, Mardin, Muş, Siirt ve Van'dır. İstanbul ve Kocaeli illerinde de tüzel kişiliğini kaybedecek belde belediyesi bulunmaz iken bu illerde İstanbul'da 8, Kocaeli'de 6 ilçe kurulmasına karar verilmiştir. Bu iller dahil olmak üzere, Türkiye genelinde 12 ilde 43 ilçe kurulması yasayla kararlaştırılmıştır. 5747 sayılı kanun öncesinde toplam 3225 yerel yönetim birimi olan belediyelerin, yasa sonrasında 1120'si kapanacak ve toplam sayı 2105'e düşecektir. Toplamdaki bu değişimde sayı ve yüzde değerlerinde en büyük pay belde belediyelerine aittir. 2011 belde belediyesi yasa sonrasında 1132'ye düştüğü, ilk kademe belediyelerinin tamamının kapatıldığı, Büyükşehir İlçe belediyelerinin 42 adet arttığı, diğer kademelerde ise bir değişimin olmadığı görülmektedir (Tablo 4). Bu dönüşümün kırsal kesimin yönetim yapısını etkileyeceği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4. 5747 sayılı yasa kapsamında yerel yönetimlerdeki değişim

	5747 SK önce	%	5747 SK sonra	%	Değişim
Büyükşehir	16	0.50	16	0.76	0
Büyükşehir İlçe	100	3.10	142	0.75	42
İlk Kademe	283	8.78	0	0	-283
İl Belediyesi	65	2.02	65	3.09	0
İlçe Belediyesi	750	23.26	750	35.63	0
Belde Belediyesi	2011	62.36	1132	53.78	-879
Toplam	3225	100	2105	100	-1120

Kaynak: URL2 ⁴

Isparta ilindeki belediyelerin kuruluş yılları açısından incelenmesi belediye teşkilatının il kapsamında kurumsallık düzeyini de göstermektedir. Bu açıdan ele alındığında kurulan 51 belediyenin kuruluş yıllarına göre dağılımı şöyledir: 1923 öncesi toplam 8 adet belediye teşkilatı olan yerleşmelerin 5'i ilçe merkezi (Merkez, Eğirdir, Ş.Karaağaç, Uluborlu ve Yalvaç), 3'ü de o dönemde nahiye merkezi (Atabey, Keçiborlu ve Senirkent)'dir. 1923-1950 yılları arasında Gönen, Sütçüler ve Sücüllü belediyelerinin kurulmasıyla toplam belediye sayısı 11, 1950-1970 yılları arasında 17 belediyenin kurulmasıyla toplam belediye sayısı 28, 1970-1990 arasında 15 belediyenin kurulmasıyla 43, 1990 sonrası ise 8 belediye kurularak toplam belediye sayısı 51'e yükselmiştir. Bunlardan Aksu, Gelendost, Y.Bademli yerleşmeleri sırasıyla 1953, 1951, 1954 yıllarında belediye, 1988, 1954, 1990 yıllarında ise ilçe statüsü kazanmışlardır.

⁴ URL 2, www.mahalli-idareler.gov.tr/Home/Dokumanlar/5747_gore_bel_son_durum.28.07.2008 (20.9.2008)

2008 yılı esas alındığında 51 belediyenin 13'ü ilçe, 38'i de belde belediyesi statüsündedir. Belde belediyelerinin 21'i tüzel kişiliğini kaybedecek ve belde belediyesi sayısı 17'ye, toplam belediye sayısı ise 30'a düşecektir. Kapanacak belediyelerin ilçelere göre dağılımı ise; Yalvaç İlçesi'nde, 6 belediye, Sütçüler ve Eğirdir ilçelerinde 3'er, Keçiborlu ve Senirkent ilçelerinde 2'ser, diğer ilçelerde ise birer belediye teşkilatı bulunmaktadır. Tüzel kişiliğini kaybedecek belediyelerin toplam belediyeler içindeki oranı %41.17, belde belediyeleri içindeki oranı da %55.2'dir (Tablo 5, Şekil 2).

Tablo 5. Isparta ilinde ilçe ve beldelerin kuruluş yıllarına göre gelişimi

İlçeler	Belediye Kur. Tarihi	İlçe Kuruluş Tarihi	- 1923	1923-1950	1950-1970	1970-1990	1990+	Kap.Belde Sayısı
Merkez	C.Ö.*	C.Ö.	1			2+1* ⁵		1
Aksu	1953	1988			1		1*	1
Atabey	C.Ö.	1960	1		1*			1
Eğirdir	C.Ö.	C.Ö.	1		1+1*		2*	3
Gelendost	1951	1954			2	1		
Gönen	1948	1990		1	1*			1
Keçiborlu	C.Ö.	1948	1		2	1*	1*	2
Senirkent	C.Ö.	1952	1		1+2*			2
Sütçüler	1938	1938		1		2*	1*	3
Şarkikaraağaç	C.Ö.	C.Ö.	1		1	1+1*		1
Uluborlu	C.Ö.	C.Ö.	1					
Yalvaç	C.Ö.	C.Ö.	1	1*	2+1*	4+2*	1+2*	6
Yenişarbademli	1954	1990			1			
Kur. Belediye ⁶			8	3	17	15	8	21
Genel Toplam			8	11	28	43	51	38

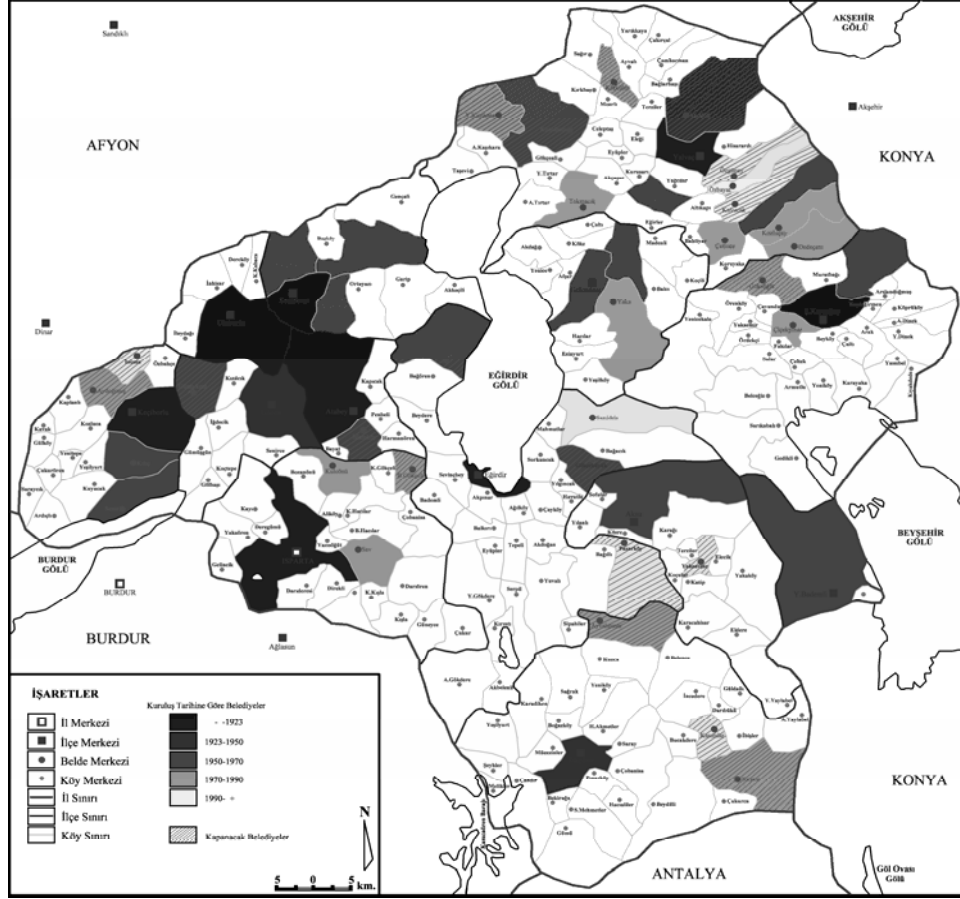
* C.Ö.:Cumhuriyet Öncesi

Kaynak: TÜİK., Mahalli İdareler GM.

Tüm bu değişimler Isparta ilinde kırsal alan yönetiminin il merkezine bağlandığını göstermektedir. Belediye Hizmetlerinin Sunumu açısından bakıldığında tüzel kişiliğini kaybeden yerleşmelerde teknik ve sosyal altyapı hizmetlerinin belediye teşkilatınca sunumunun sonlanması bir anlamda yerel hizmet sunumunun da Isparta İl Özel İdaresi'ne bırakılması anlamını taşımaktadır.

⁵ Tabloda yer alan (*) işareti 5747 sayılı kanun kapsamında kapatılacak belde belediye sayılarını temsil etmektedir.

⁶ 15 Mayıs 2004 tarih 25463 sayılı Resmi gazete ile Afyon ili Dinar ilçesi İncesu beldesi Isparta ili Keçiborlu ilçesi merkez bucağına bağlanma kararı ile (karar sayısı 2004/5883) yerleşim sayısı bir adet artmıştır.

Şekil 2. Belediye teşkilatlarının kuruluş yıllarına göre gelişimi

2.2. Eğitim Hizmetleri ve Kırsal alan

Türkiye’de eğitim sisteminde değişen politikalarından birini taşımalı eğitim sistemine geçilmesi ve bu sistemin yaygınlaştırılması oluşturmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının taşımalı ilköğretim sistemine yönelik çıkarılmış olan Taşımalı İlköğretim Yönetmeliği’nde belirtilen esaslar doğrultusunda taşıma kapsamına alınacak yerleşim birimleri ile taşıma merkezi ilköğretim okullarının seçiminin planlanmasını İl Milli Eğitim Müdürlüklerini görevlendirmiştir. Bu kapsamda taşınılacak olan Merkez ilköğretim okullarının seçimindeki özellikler; Milli Eğitim Bakanlığı Taşımalı İlköğretim Yönetmeliği 15/04/2000 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin 9.maddesi taşımalı eğitime tabi tutulacak okul ve yerleşim birimlerinin seçim kriterlerini belirlemektedir. Bu kriterler ; “ ... Yerleşim biriminde okul bulunmaması, okul binasının kullanılamayacak derecede hasarlı olması, 1 inci, 2 nci ve 3 üncü sınıflarda toplam öğrenci sayısının 10 dan az olması, yeterli sayıda derslik

bulunmaması ve öğrenci sayısının 60'tan az olması, öğrencisi taşıyacak okul ve yerleşim biriminin, merkez okula uzaklığının en az 1,5 km olması”dır (URL3).⁷

Ülkemizde 1989 yılından bu yana kırsal kesimde taşınmalı eğitim yapılmaktadır. 1989-1990 yıllarında sadece 2 ilde 305 öğrencinin taşınmasıyla başlayan bu süreç, 1998 yılında zorunlu eğitim süresinin 8 yıla çıkarılmasıyla birlikte taşınan öğrenci sayısında da büyük bir artış olmuştur. 1999-2000 döneminde 75 ilde 635041 öğrenci taşımışken, 2007-2008 döneminde ise 80 ilde, 798 ilçede, 6164 taşıma merkezi ilköğretim okuluna, 23489 okuldan, 687271 öğrenci taşınmalı eğitime tabidir (Tablo 6).

Tablo 6. Türkiye’de taşınmalı eğitim sürecinin gelişimi

Öğretim Yılı	İl Sayısı	İlçe Sayısı	Merkez Okul Sayısı	Taşınan Okul Sayısı	Taşınan Öğrenci Sayısı
1989-1990	2	0	5	12	305
1994-1995	57	493	1030	4083	74981
1999-2000	75	812	5633	27994	635041
2001-2002	78	802	5375	27498	629796
2007-2008	80	798	6164	23489	687271

Kaynak: URL 4. www.memurlar.net 18.06.2008; URL5., http://www.meb.gov.tr/haberler/haberayrinti_basinaciklama.asp?ID=1403 , (28.10.2008) ⁸

Tablo 7. Isparta ilinde taşınmalı eğitim ve kapanan okulların dağılımı (2008)

İlçe	Taşınan Okul Sayısı	Taşınan Öğrenci Sayısı	Taşınan Okul		Kapanan Lise ve Okul				Kap. Okul Toplamı
			Köy-İlçe	Köy-Köy	Dengi Okul		Kapanan İlköğretim Okulu		
					Kent	Kır	Kent	Kır	
Merkez	17	429	6	6	8		3	9	20
Aksu	9	178	4	5	1		1	11	13
Atabey	3	52	4		3		4	6	13
Eğirdir	26	531	11	8			2	15	17
Gelendost	9	166	1	5	2		1	3	6
Gönen	4	126	3	1	1		1	1	3
Keçiborlu	13	233	9	4	3		1	11	15
Senirkent	7	178	6		3	1	2	3	9
Sütçüler	43	525	8	10	2			32	34
Şarkikaraağaç	21	556	20	1	5			13	18
Uluborlu	4	113	4		2		4	5	11
Yalvaç	8	210	5	3	3	2	2	7	14
Y.Bademli	1	26	1				1	3	4
TOPLAM	165	3323	82	43	33	3	22	119	177

Kaynak: Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü, “Taşınmalı İlköğretim Bilgi Formu 2008-2009”, Temmuz 2008.⁹

⁷ URL3. <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr> (04.08.2008)

⁸ URL4. . www.memurlar.net, (28.10.2008); URL5. http://www.meb.gov.tr/haberler/haberayrinti_basinaciklama.asp?ID=1403, (28.10.2008)

⁹ Eğitim bilgileri Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden Temmuz 2008 itibarıyla alınmıştır.

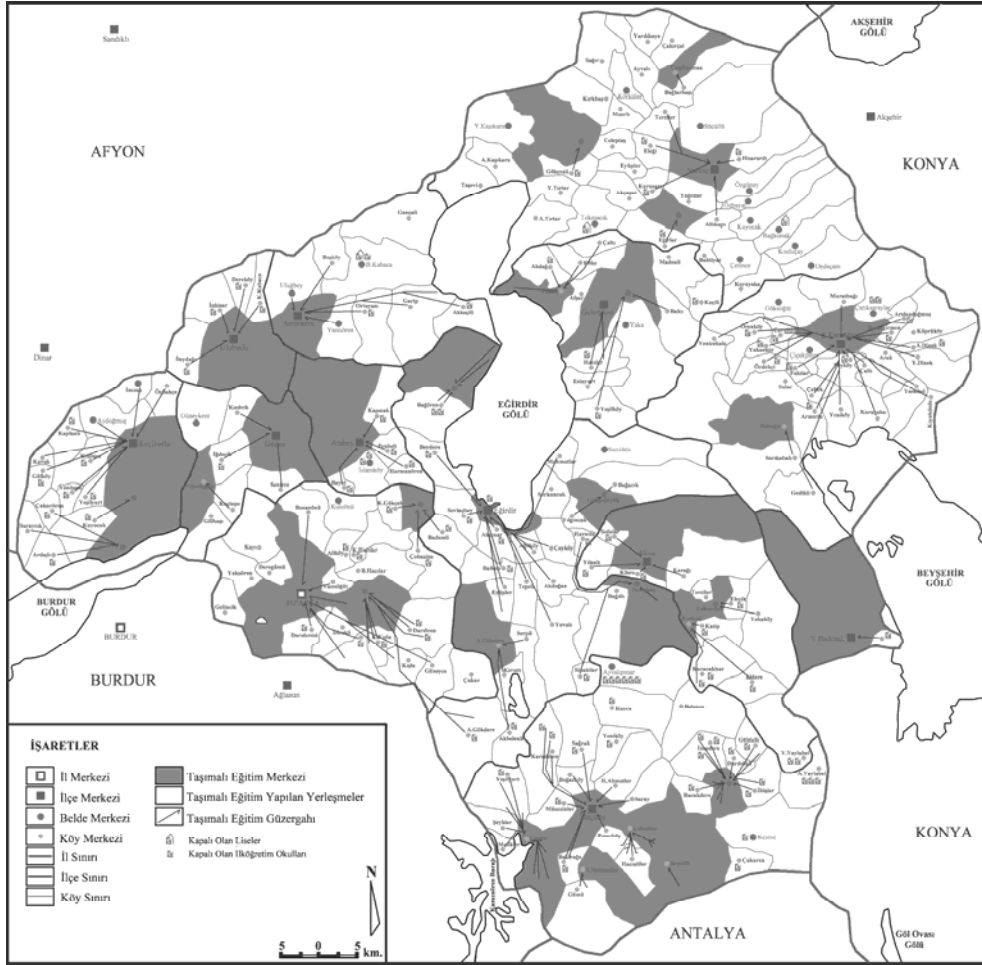
Yürürlüğe girerek uygulamaya geçen bu yönetmelik çerçevesinde Isparta il bütününde 13 ilçe’de, 165 okuldan toplam 3323 öğrenci taşınmalı eğitime tabi tutulmuştur (Tablo 7).

Taşınmalı Eğitimin Isparta ilindeki durum incelendiğinde, 2008-2009 döneminde tüm ilçelerde taşınmalı eğitim yapıldığı görülmektedir. Yenişarbademli İlçesi’nde; bir okul ve 26 öğrenci taşınmalı eğitime tabii olmuş ve ilçe merkezine taşınmıştır. Taşınan merkezin uzaklığı ise 4 km’dir. Atabey İlçesi’nde; toplam üç okul, 52 öğrenci, Kapıcak, Bayat, Harmanönü, Penbeli köylerinden ilçe merkezine (En yakın 7-en uzak 10 km’dir.), Uluborlu İlçesi’nde; toplam dört okul, 113 öğrenci Dereköy, Küçükabaca, İnhisar, İleydağı köylerinden ilçe merkezine (5-10 km), Gönen İlçesi’nde; dört okul, 126 öğrenci İğdecik, Kızılcık, Senirce köylerinden ilçe merkezine, Koçtepe köyü ise Gümüşgün’e (6-11 km), Senirkent İlçesi’nde; 7 okul, 178 öğrenci Akkeçili, Garip, Ortayazı, Başköy, Yassıören^{10*}, Uluğbey* köylerinden ilçe merkezine (3-23 km), Yalvaç İlçesi’nde; 8 okul, 210 öğrenci Hisarardı, İleği, Terziler, Kurusarı, Altıkapı köylerinden ilçe merkezine, Bağlarbaşı köyünden Çamharman’a, Gökçeali köyünden Kumdanlı’ya*, Eğirler köyünden Hüyükli’ye (3-14 km), Gelendost İlçesi’nde; 9 okul, 166 öğrenci Hacılar köyünden ilçe merkezi’ne, Balcı, Yeşilköy, Esenyurt köylerinden Bağlılı’ya, Çaltı, Köke, Akdağ köylerinden Yenice’ye (10-21km), Aksu İlçesi’nde; 9 okul, 178 öğrenci Sofular, Yılanlı, Körse, Karağı köylerinden ilçe merkezine, Eldere, Karacahisar, Katip köylerinden Koçular’a, Yaka, Elecik köylerinden Yakaavşar’a* (3-19km), Keçiborlu İlçesi’nde; 13 okul, 233 öğrenci, Özbahçe, İncesu, Aydoğmuş*, Kaplanlı, Kavak, Gülköy, Kozluca*, Yenitepe, Yeşilyurt köylerinden ilçe merkezine, Kuyucak köyünden Kılıç’a, Çukurören, Saraycık, Ardıçlı köylerinden Senir’e (7-20km), Merkez İlçe’de; 17 okul, 429 öğrenci, Güneyce, Kışla, Darıderesi, Kadılar, Yazısöğüt, Bozanönü köylerinden il merkezine, K.Kışla, Darıören köylerinden Sav’a, Çobanisa, Bademli, K.Gökçeli köylerinden B.Gökçeli’ye* (4-31 km), Şarkikaraağaç İlçesi’nde; 21 okul, 556 öğrenci, Sankabalı köyü Belceğiz’e, diğer 20 köy ilçe merkezine (3-23 km), Eğirdir İlçesi’nde 26 okul, 531 öğrenci, Bağören köyünden Barla’ya*, Serpil, Kırıntı, Akbelenli köylerinden Y.Gökdere’ye, Havutlu, Sipahiler köylerinden Pazarköy’e, Yılğınca ve Bağcık köylerinden Gökçehüyük’e, diğer 11 köy ise ilçe merkezine, A.Gökdere köyündeki 2 okul Merkez İlçe’de Sav’a (3-42 km), Sütçüler İlçesi’nde; 43 okul, 525 öğrenci, Melikler, Şeyhler, Yeşilyurt köylerinden Çandır’a, Gümü köyünden Sarımehtemler’e, Hacıaliler köyünden Çobanisa’ya, Bucakdere, İbişler, Güldallı, Daribükü, İncedere köylerinden Kasımlar’a*, Bekırağa, Pınarköy, Saray, Hacıahmetler, Müezzinler, Boğazköy, Sağrak, Karadiken köylerinden ilçe merkezine taşınmaktadır (Tablo 7; Şekil 3.)

Ayrıca Temmuz 2008 yılı verilerine göre; Isparta ilinde, 36 lise ve dengi okul ile 141 ilköğretim okulu olmak üzere toplam 177 okul kapanmıştır. Kapanan lise ve dengi okulların 33’ü il ve ilçe merkezinde, 3’ü kırdada, kapanan ilköğretim okullarının ise 22’si il ve ilçe merkezinde, 119’u kırdada yer almaktadır. Bu okulların ilçelere göre dağılımı

¹⁰ * işareti tüzel kişiliğini kaybederek köy statüsü kazanacak olan yerleşmeleri göstermektedir.

incelendiğinde,, Sütçüler(34), Merkez(20) ve Ş.Karaağaç (18) ilçeleri kapanan okul sayısı açısından ilk üç sırayı almaktadır. Kırsal alanda; Senirkent’de 1, Yalvaç’da 2 lise ve dengi okul, Sütçüler’de 32, Eğirdir’de 15, Ş.Karaağaç’ta 13, Keçiborlu ve Aksu’da 11’er , Merkez’de 9, Yalvaç’da 7, Atabey’de 6, Uluborlu’da 5, Gelendost, Y.Bademli, Senirkent’de 3’er ve Gönen’de ise 1 köy ilköğretim okulu kapanmıştır (Tablo 7; Şekil 3).

Şekil 3. Isparta ilinde taşınmalı eğitim yapılan yerleşmeler ve kapanan okulların dağılımı

Isparta ilinde 212 kırsal yerleşmeden, 82’si ilçe merkezi, 43’ü köy olmak üzere toplam 125’inde taşınmalı eğitim yapılmaktadır. Şarkikaraağaç İlçesi’nde 21 köy, Eğirdir’de 19 köy, Sütçüler’de 18 köy taşınmalı eğitimde ilk sıraları almaktadır. Aynı

ilçelerde kırsal alanlarda kapanan okul sayıları Şarkıkaraağaç İlçesi'nde 13, Eğirdir'de 15, Sütçüler'de 32'dir.

2.3. Sağlık Hizmetleri ve Kırsal Alan

Sağlık hizmetlerinin sunumunda yaşanan dönüşümlerin başında yeni uygulamaya konulan yasal düzenlemeler gelmektedir. Bu kapsamda, 24.11.2004 tarihinde kabul edilen 5258 sayılı Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Kanun¹¹, Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Yönetmelik¹², Aile Hekimliğinin Pilot Uygulandığı İllerde Toplum Sağlığı Merkezleri Kurulması ve Çalıştırılmasına Dair Yönerge¹³ yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu düzenlemelerle, aile hekimliği, toplum sağlığı merkezleri ve aile sağlık merkezlerinin kurulması, buna karşın birinci basamak sağlık hizmeti sunan sağlık ocaklarının kapatılması gündeme gelmiştir.

Yeni yapılan düzenlemeler sonucu kurulacak olan Toplum Sağlığı Merkezi (TSM) yönergede şöyle tanımlanmaktadır; “Bölgesinde yaşayan kişilerin ve toplumun sağlık hizmetlerini organize eden, toplumun koruyucu hekimlik hizmetlerini sunan, birinci basamak sağlık hizmeti veren kurumların kendi arasında ve diğer kurumlar arasında eşgüdümünü sağlayan, idari hizmetler ile sağlık eğitimi ve denetim faaliyetlerini yürüten sağlık merkezidir.” yönergenin ikinci bölümü 5.maddesinde kurulacağı yer ve özelliklerini ise “her il ve ilçede Toplum Sağlığı Merkezi kurulur ve sorumluluk bölgesi mülki sınırlardır. ...Nüfusu 100 binden fazla olan il merkezlerinde her 100 bin kişiye bir TSM oluşturulur. ...” denilmektedir. Aynı yönergede Aile Sağlığı Merkezi; “Bir veya daha fazla aile hekimi ile aile sağlığı elemanlarınca aile hekimliği hizmetinin verildiği sağlık kuruluşu” olarak tanımlanmaktadır (URL6; URL7).¹⁴

Türk Tabipleri Birliğinin verilerine göre Türkiye’de 2007 yılında toplam 6300 sağlık ocağı bulunduğu ihtiyacın ise 10 bin sağlık ocağı olduğu açıklanmaktadır. Aile Hekimliği Pilot Uygulamasına geçilen 11 ilde bulunan sağlık ocakları ise kapatılmaktadır. Bu iller arasında İzmir, Denizli ve Isparta da yer almaktadır (URL6).¹⁵

Isparta ilinde Aile Hekimliği öncesinde 86 Sağlık Ocağı ve 217 Doktor 1. basamak sağlık hizmeti verirken, Aile Hekimliğine geçiş ile 38 sağlık ocağının kapatılarak aktif sağlık hizmeti vermediği, burada çalışan sağlık personelinin ise merkezlere atanarak kırsal alanlarda hem sağlık ocağı hem de personel sayısında azalma olduğu belirtilmektedir (URL8).¹⁶

¹¹ Resmi Gazete (RG) Sayı: 25665, 09.12.2004

¹² RG Sayı 25867, 6 Temmuz 2005

¹³ Sağlık Bakanlığı yönerge yayım tarihi: 15.09.2005

¹⁴ URL6. www.ttb.org.tr/index.php/haberler/ temmuz 2008; URL7. www.saglik.gov.tr/TSHGM

¹⁵ URL6, www.ttb.org.tr/index.php/haberler/ temmuz 2008

¹⁶ URL8, www.gulses.com/haber/bu-uygulama-sagliksiz, (6.11.2008)

Bu uygulamaya esas teşkil eden yasa ile Aile Hekimliği Pilot Uygulaması kapsamında bulunan Isparta ili yerleşmelerinde bulunan 1., 2. ve 3. basamak sağlık kuruluşları ve sağlık hizmetlerinin dağılımı Şekil 4'de yer almaktadır¹⁷.

Tablo 8. Isparta ilinde sağlık hizmeti sunan kamu kurumlarının ilçelere göre dağılımı(2008)

İlçe	Hastane	TSM	Aile Sağlık Merkezi		Aile Hekimi Sayısı	Sağlık Evi Kır	Yerinde Sağ.Hiz m. Verilmeyen Köyler
			Kent	Kır			
Merkez	4	2	18	1	57	14	7
Aksu		1	1		2	6	7
Atabey		1	1		2	1	4
Eğirdir	1	1	1	2	9	14	12
Gelendost		1	1	2	5	8	3
Gönen		1	1		2	5	2
Keçiborlu	1	1	1	1	5	7	7
Senirkent	1	1	1	1	4	4	3
Sütçüler		1	1	4	6	8	18
Şarkikaraağaç	1	1	2		8	15	13
Uluborlu	1	1	1		2	3	1
Yalvaç	2	1	2	5	14	19	14
Y.Bademli			1		1		1
TOPLAM	11	13	32	16	117	104	92

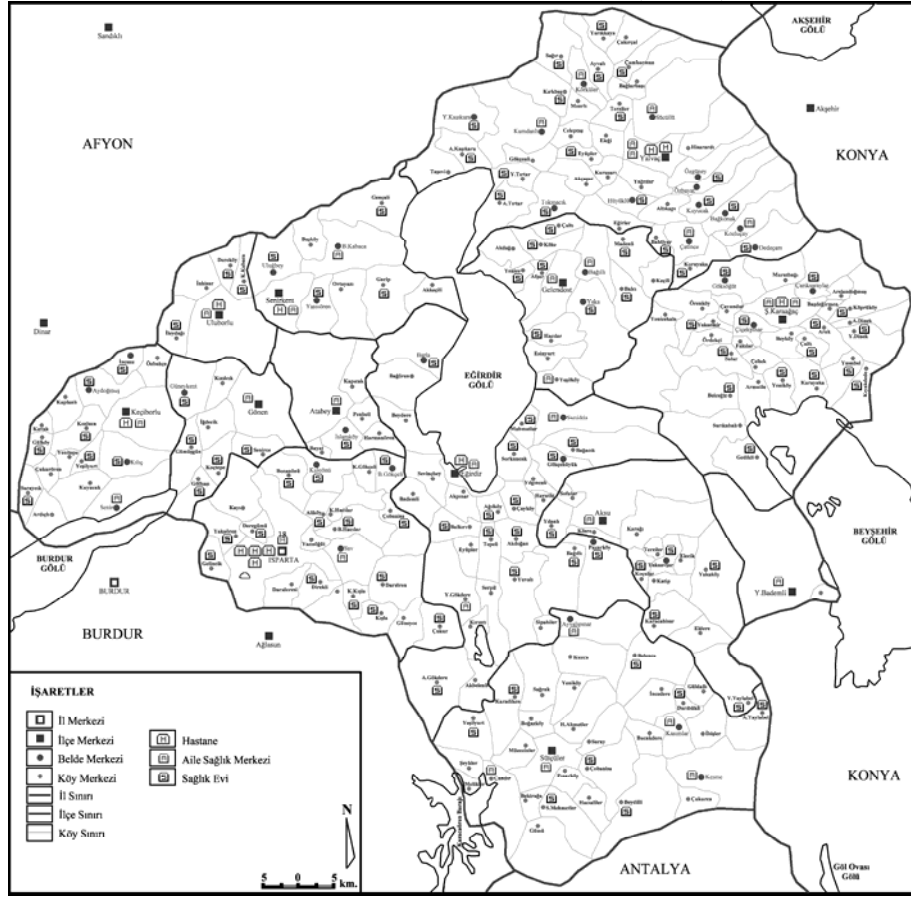
Kaynak: Isparta İl Sağlık Müdürlüğü'nden alınan bilgi/dokümanlar, Temmuz 2008.

Isparta ilinde hastanelerin ilçeler düzeyinde dağılımı değerlendirildiğinde; Isparta kent merkezinde üniversite hastanesi dışında Sağlık Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan 3 hastane bulunmaktadır. Uluborlu ilçe merkezinde 1 adet, Yalvaç'ta 2 (biri ihtisas hastanesi olmak üzere), Eğirdir, Keçiborlu, Senirkent ve Şarkikaraağaç ilçelerinde birer olmak üzere toplam 10 adet devlet hastanesi bulunmaktadır. Isparta il merkezinde bulunan üç adet Devlet Hastanesi (Isparta Gülkent DH, Isparta DH, Isparta Doğum ve Çocuk Bakımevi), Yalvaç ilçesinde iki adet devlet hastanesi (Yalvaç Devlet Hastanesi, Yalvaç Doğum ve Çocuk Bakımevi), Eğirdir ilçesinde bir adet Kemik Eklem Hastalıkları Tedavi ve Rehabilitasyon Hastanesi, Uluborlu, Keçiborlu, Senirkent, Şarkikaraağaç ilçe merkezlerinde birer adet Devlet Hastanesi bulunmaktadır.¹⁸ Isparta il merkezinde Süleyman Demirel Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi il bütününe hizmet veren kamu hastaneleri arasındadır (Tablo 8, Şekil 4). Isparta ilçe merkezinde özel sağlık hizmetleri sunan hastane ve sağlık merkezleri son yıllarda açılmaya ve hizmet vermeye başlamıştır.

¹⁷ Özel sağlık hizmetleri sunan sağlık kuruluşları araştırmaya dahil edilmemiş kamu kuruluşlarını esas alınmıştır.

¹⁸ URL9, Sağlık Bakanlığı, www.saglik.gov.tr (28.07.2008)

Isparta ilinde, 13 Toplum Sağlığı Merkezi (TSM), 48 Aile Sağlık Merkezi (ASM), 104 Sağlık Evi (SE), 117 Aile Hekimi (AH) mevcuttur. Merkez ilçede 2, Yenişarbademli haricinde tüm ilçelerde birer Toplum Sağlığı Merkezi vardır. Diğer sağlık hizmetlerinin ilçelere göre dağılımları sırasıyla incelendiğinde; Merkez ilçe; 19 ASM, 14 SE ve 57 AH ile hizmet sunumunda ilk sırayı almaktadır. Yalvaç ilçesi; 7 ASM, 19 SE ve 14 AH, Sütçüler; 5 ASM, 8 SE ve 6 AH, Eğirdir; 3 ASM, 14 SE ve 9 AH, Gelendost; 3 ASM, 8 SE ve 5 AH ile sıralanmaktadır (Tablo8).

Şekil 4. Isparta ilinde sağlık hizmetlerinin dağılımı (2008)

Isparta ilindeki 212 köy yerleşim alanı içinde % 43'ünde (92 köy yerleşmesi) sağlık hizmeti veren hiçbir kuruluş bulunmamakta ve bu yerleşmeler en yakın köy yada ilçe merkezinden sağlık hizmeti almaktadır. En fazla köy sayısına sahip olan 4 ilçede sağlık hizmetlerinin dağılımında şu tablo ortaya çıkmaktadır: Yalvaç'ta; 38 köyün %37'si (14 köy), Sütçüler'de; 30 köyün %60'ı (18 köy), Ş.Karaağaç'ta; 28 köyün

%46.4'ü (13 köy) ve Eğirdir'de; 28 köyün %42'si (12 köy) yerinde sağlık hizmeti alamamaktadır (Tablo 8).

Sağlık hizmetlerinin dağılımındaki bu farklılıkların nedenleri; yerleşmelerin coğrafi konumu ve kamu hizmet sunum politikalarındaki değişimlerden kaynaklanmaktadır. Coğrafi şartlar açısından; topografyanın engebeli bir yapıda olması, buna bağlı olarak ulaşım olanaklarının kısıtlı olması, özellikle kış aylarında iklimin olumsuz etkileri gibi faktörler ön plana çıkmaktadır. Sağlık hizmetlerinin sunumu açısından ise değişimler kırsal ve kentsel alanlarda hizmete erişim olanaklarını etkilemektedir. Bu uygulama sonucunda kırsal alanlardaki sağlık hizmeti sunumu ilçe ve il merkezlerinde yoğunlaşmaktadır. 1., 2. ve 3. basamak sağlık kuruluşları yasal düzenlemelerle daha merkezi yerlerde konumlanırken kırsal alanlarda hizmetler azalmaktadır.

Sonuç ve Genel Değerlendirme

Kamusal hizmetlerden sağlık ve eğitim hizmetlerinin Isparta ili kırsal yerleşmeleri bütünündeki dağılımında ortaya çıkan sonuçlar şöyle özetlenebilir:

Isparta ilinde 212 kırsal yerleşmeden, 82'si ilçe merkezi, 43'ü köye olmak üzere toplam 125'inde taşınmalı eğitim yapılmaktadır. Şarkikaraağaç, Eğirdir ve Sütçüler ilçelerine bağlı köyler taşınmalı eğitimde ilk sıraları almaktadır. Aynı ilçelerde kırsal alanlarda kapanan okul sayıları açısından Şarkikaraağaç, Eğirdir ve Sütçüler ilçelerindeki kırsal yerleşmeler yine ilk üç sıradadır.

Toplam 212 kırsal yerleşmeden 92'sinde sağlık hizmeti veren hiçbir kuruluş bulunmamakta ve bu yerleşmeler en yakın köy yada ilçe merkezinden sağlık hizmeti almaktadır. Yalvaç, Sütçüler, Ş.Karaağaç ve Eğirdir ilçelerindeki köyler yerinde sağlık hizmeti alamayan köyler sıralamasında ilk dört sıradadır.

Kırsal alan yönetiminin yetkilerin merkezi yönetimlerden yerel yönetimlere aktarımı ile il merkezine (İl Özel İdare) bağlandığı ve yerleştiği görülmektedir. Belediye Hizmetlerinin Sunumu açısından bakıldığında tüzel kişiliğini kaybeden belde belediyelerinde teknik ve sosyal altyapı hizmetlerinin belediye teşkilatınca sunumunun sonlanması ile yerel hizmet sunumu da Isparta İl Özel İdaresi'ne bırakılmaktadır.

Yönetim yapısı, eğitim ve sağlık hizmet sunumlarındaki değişimler Isparta kırsal yerleşmelerinde dengeli bir hizmet dağılım olanağının oluşamadığını sergilemektedir. Kırsal yerleşmelerde eğitim, sağlık hizmetlerinin yerinde sağlanamaması bu yerleşmelerin ilçe merkezlerine yönelmesi anlamını taşımaktadır. Hizmetlerin mekansal dağılımında oluşan bu durum hizmetlere erişim olanak ve maliyetlerini etkileyecek ve kırsal yerleşmelerin gerek toplumsal yapısını gerekse de nüfus hareketlerini etkileyecektir. Elde edilen bulgular, kırsal alanlarda kamusal hizmet ve olanakların bir bütün olarak ele alınarak planlanmasının gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Kaynakça

İnternet Kaynakları

- URL1., Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, DPT, 2006,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/haber/2006/02/UKKS.pdf>, (5.6.2008)
- URL2,
http://www.mahalli_idareler.gov.tr/Home/Dokumanlar/5747_gore_bel_son_durum.28.07.2008, (20.9.2008)
- URL3, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr> , (04.08.2008)
- URL4., <http://www.memurlar.net>, (28.10.2008).
- URL5., http://www.meb.gov.tr/haberler/haberayrinti_basinaciklama.asp?ID=1403, (28.10.2008)
- URL6. <http://www.ttb.org.tr/index.php/haberler/> , (28.7.2008).
- URL7. <http://www.saglik.gov.tr/TSHGM>, (20.9.2008).
- URL8, <http://www.gulses.com/haber/bu-uygulama-saglıksiz>, (6.11.2008)
- URL9, Sağlık Bakanlığı, <http://www.saglik.gov.tr>, (28.07.2008)
- URL10. <http://www.isparta.gov.tr> , (12.6.2008)
- URL11, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Genel Nüfus Sayımları,
<http://www.tuik.gov.tr>

Kurumlar

- DSİ 18.Bölge Müdürlüğü, Isparta Tarım İl Müdürlüğü
Isparta İl Millî Eğitim Müdürlüğü, “Taşınmalı İlköğretim Bilgi Formu 2008-2009”, Temmuz 2008
- Isparta İl Sağlık Müdürlüğü, Temmuz 2008
- TÜİK., Genel Nüfus Sayımı (1927,1935,1940....,1990,1997 ve 2000), Ankara.
- TÜİK., Köy Envanteri (Isparta), Yay. No: 2629, Ankara, 1997.
- TÜİK., Genel Nüfus Sayımı (Isparta)-(Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri), Yay. No: 2702, Ankara, 2000.

Kitap, Makale ve Tezler

- Alaaddin Tandoğan, Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu , Eser Ofset Basım, Trabzon, 1998.
- Ali Özçağlar, Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler, Ekol Yayınevi, Ankara. 1997, s.9.
- Besim Darkot, “Türkiye’de Nüfus Hareketleri”, İst. Üniv. Coğr. Ens. Derg., C. 3,S.5-6, s. 3-22, İstanbul, 1954.
- Kadir Temurçin, Isparta İlinde Nüfus Gelişimi (1927-2000), SDÜ Sos.Bil.Dergisi, S.11, Isparta, 2005
- Kadir Temurçin, Isparta İlinin Ekonomik Coğrafyası, Ank. Üniv. Sos. Bil.Ens., Basılmamış Doktora tezi, Ankara, 2004
- Murat Özgür, Türkiye Nüfus Coğrafyası, GMC Basım Yayım, Ankara, 1998

Haritalar

- Harita Genel Komutanlığı*, 1/250.000 Ölçekli Topoğrafya Haritaları, Ankara, 1969.
- Tarım, Orman ve Köy İşleri Bak.*, 1/25.000 Ölçekli Köy Sınırları Haritaları, Ankara, 1981.